

Tema: Forskning som aktør i udviklingen af kultur, samfund og demokrati

Authors: Mia Husted¹, Janne Madsen² og Ann-Christine Larsson³

Affiliation: ¹Reader, University College Copenhagen, Denmark; ²Professor, University College of South-Eastern Norway, Norway; ³PhD and R & D Manager, Community Care Department, Municipality of Norrköping, Sweden.

I efterkrigstiden stod forestillingen om et fremadskridende velfærdsprojekt stærkt i Skandinavien. Det var underforstået, at et klogt og demokratisk velfærdsprojekt ville profitere af nationalstaternes gavmilde forsknings- og uddannelsespolitik. Gennem de seneste årtier har en lang række reformer og omstillinger imidlertid rokket ved forståelsen af mål og midler for det fremadskridende velfærdsprojekt. De massive investeringer i forskning og uddannelse er afløst af moderne kapitalistiske rationaler, som opfordrer forskere som lægmænd til at integrere faglighed, initiativ og autonomi i innovative omstillinger, der kan skabe mere værdi ved brug af færre ressourcer (Boltanski & Chiapello, 2005). Omstillingerne har særligt præget den offentlige sektor i form af en række reformer: strukturreformer, velfærdsreformer, kvalitetsreformer osv. Den offentlige sektor brydes ned og genopfindes i nye former, hvor det kan være svært at genfinde det moderne fremadskridende velfærdsprojekt. Helhed og sammenhænge mellem demokratiske livsformer, retfærdighed og velfærd er sat under pres - i nogle sammenhænge måske endda helt forsvundet. Eksempelvis udvikles velfærdsinstitutioner gennem organisatoriske koncepter, rutiner og retningslinjer (såsom LEAN og varianter af New Public Management), der ikke nødvendigvis bygger

©2019 Mia Husted, Janne Madsen og Ann-Christine Larsson. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), allowing third parties to share their work (copy, distribute, transmit) and to adapt it, under the condition that the authors are given credit, that the work is not used for commercial purposes, and that in the event of reuse or distribution, the terms of this license are made clear.

Citation: Husted, M., Madsen, J., og Larsson, A.-C. (2019). <<Tema: Forskning som aktør i udviklingen af kultur, samfund og demokrati>>, *Forskning og Forandring*, 2(1), 1-3. <https://doi.org/10.23865/fof.v1.1711>

på eller forholder sig til demokratiske modeller eller direkte kobler eller inddrager brugerperspektiver. Ofte er omstillingerne begrundet i forventninger om øget effektivitet eller øget innovations- og udviklingspotentiale. Større omstillinger begrundes sjældent med forventninger om øget læring, myndighed eller retfærdighed. Fra nyere sociologisk forskning lyder der advarsler om, at de hyppige reformer og hastigheden i de samfundsmæssige omstillingsprocesser øger almindelige menneskers fremmedgørelse over for sig selv, hinanden og det sociale liv (Rosa, 2014). Samtidig peger nyere skandinavisk aktionsforskning på, at de moderne vestlige samfunds sociale, økonomiske og økologiske kriser har betydning for samfundets evne til at forny og bevare kulturelle og samfundsmæssige vilkår for liv og trivsel og derfor netop kalder på udviklet social ansvarlighed og refleksion blandt almindelige mennesker (Gunnarsson et al., 2016). Forskningsstrategier i de skandinaviske lande begrundes blandt andet med, at forskning forventes at bidrage til udviklingen af moderne fremadskridende velfærd og demokrati, menneskerettigheder og social retfærdighed (Forsk 2025). I dette nummer af *Forskning og Forandring* er vi optaget af at få et indblik i forskningens rolle i udviklingen af kultur og samfund. Kan og bør forskningen gå mere aktivt ind i rollen som mulig faciliterende bidragsyder til demokratiserende samfundsudvikling? Og i så fald hvordan?

Artikler i dette nummer

I dette nummer har vi for første gang valgt at publicere et essay. Dette bidrag kommer fra Olav Eikeland, som under titlen 'Forskningens betydning for demokratisering av samfunn og kultur – radikal reformisme gjennom aksjonsforskning, organisasjonslæring og demokrati' byder ind med et fagpolitisk essay, som opfordrer til at 'mainstreame' forskning, der langsomt kan ændre de institutionelle rammer indefra. Eikelands afsæt er en omfattende kritik af moderne former for arbejdsliv, hverdagsliv, politik og fagpolitik, som ganske enkelt ikke anses for bæredygtige. Eikeland påpeger, at det er uhyre vanskeligt at forestille sig helhedsorienterede alternativer til den stadig mere rå, globaliserede og internationale kapitalisme. Samtidig kritiserer han modernistiske modeller for forskning for at reducere komplekse vidensformer ved at oprettholde grundlæggende problematiske skel mellem 'knower' og 'known'. Eikelands bud på radikal reformisme tager afsæt i de tidlige erfaringer med institutionaliserede samarbejdsstrategier om arbejdslivsudvikling i Norge og Norden. Han argumenterer således for, at fri, intens, åben og kritisk dialog *inde fra* praksis kan udgøre en systematisk vej til kontinuerlige reformer bygget på praksisbaseret aktionsforskning og organisationslæring. Forskningens rolle i denne proces består i at transformere sig selv ved at tage del i samme typer åbne og kritiske undersøgelser af metoder, praksisformer og institutionalisering af forskningen selv, af professionerne og af professionsudøvelsen.

Vi lever som nævnt i en tid, hvor den ene reform følger hurtigt efter den anden. Mål og indhold i offentlige institutioner ændrer sig, og styringsdokumenter forandres. Disse reformer får stor betydning for rigtig mange medarbejdere, og deres forståelse

af reformerne påvirker gennemførelsen af reformerne og det daglige arbejde. Det er altså ikke nok, at politikerne, som beskrevet af Vigdis Foss, Hege Fimreite, Ingrid Fossøy og Elin Eriksen Ødegaard i artiklen 'Frå stamme til satellitt - Kva metaforer kan fortelje om korleis ei lærarutdanningsreform vert forstått og iverksett', presenterer nye rammer og retningslinjer for pædagoguddannelsen. Hvis man ønsker ændringer, må de tage udgangspunkt i medarbejdernes forståelse af de rammer og retningslinjer. Den forståelse har forfatterne til artiklen udforsket ved at undersøge de metaforer, som bruges, når de ansatte i pædagoguddannelsen taler om indholdet i de nye styringsdokumenter. Disse metaforer siger noget om, hvordan de ansatte oplever reformen, og dermed noget om, hvordan de implementerer den. Men forfatterne påpeger også, at metaforbrugen kan bruges som en strategi, når de skriver at «Ein metafor som kunnskapsbygging (knowledge creation) kunne ha vore sterkare framme i introduksjonen og iverksettinga av reforma». Metaforer kan dermed, hvis vi bruger dem aktivt, være redskaber i deltagelse og demokratisk samspil, når nye styringsdokumenter implementeres.

Artiklen 'Design teams – a participatory path to socially transformative innovation' af Malin Lindberg, Maria Johansson og Helena Österlind viser, hvordan forskning kan bidrage til at understøtte demokratiprocesser på arbejdspladsen, fx ligestilling i mandsdominerede fag. Designteams bruges ofte til at forbedre produkter og services, men i den case, der studeres her, bruges de til at diskutere og forbedre ligestilling. Designteamet bestod af forskere, konsulenter og ansatte på forskellige niveauer på arbejdspladsen. Forsknings- og udviklingsprojektet havde til formål at udvikle ny viden og nye redskaber til at forbedre ligestilling, og der blev brugt forskellige deltagerorienterede metoder. Resultatet viste, at designteam-processerne var en succes på et individuelt plan for de ansatte, men at de ikke resulterede i større strukturelle ændringer på arbejdspladsen. Artiklen bidrager med en dybere forståelse af de komplekse processer og kræfter, der er på spil, når der arbejdes med køn og demokrati i et arbejdslivsperspektiv.

Temaredaktionen,

Mia Husted, Janne Madsen og Ann-Christine Larsson

Referencer

- Boltanski, L. & Chiapello, E. (2005). *The New Spirit of Capitalism*. London & New York: Verso.
- Forsk 2025 - fremtidens løfterige forskningsområder (2017). Uddannelses- og forskningsministeriet. Styrelsen for forskning og uddannelse København.
- Gunnarsson, E., Hansen, H. P., Nielsen, B. S. & Sriskandarajah, N. (red.) (2016). *Action Research for Democracy – New Ideas and Perspectives from Scandinavia*. New York: Routledge.
- Rosa, H. (2014). *Fremmedgørelse og acceleration*. København: Hans Reitzels Forlag.